

УПРАВЛІННЯ В ГАЛУЗІ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ І СПОРТУ

MANAGEMENT IN PHYSICAL TRAINING AND SPORT

УДК 37.046:796.071.4

ОБІЗНАНІСТЬ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ЗІ СТАНДАРТОМ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Наталія СОРОКОЛІТ

*Львівський державний університет фізичної культури імені Івана Боберського,
м. Львів, Україна,
e-mail: sorokolit21@gmail.com,
ORCID: 0000-0002-4958-9552*

Анотація. Сучасний етап розвитку освіти в Україні характеризується як етап упровадження освітньої реформи «Нова українська школа» та стандарту початкової освіти, що ґрунтується на засадах компетентнісного підходу. У зв'язку з цим рівень поінформованості вчителів про суть освітньої реформи є важливим елементом для якісної реалізації основних положень стандарту у практичній діяльності закладів загальної середньої освіти. *Мета роботи:* виявити рівень обізнаності учителів фізичної культури зі змістом стандарту початкової освіти фізкультурної освітньої галузі. *Методи та організація дослідження:* аналіз та узагальнення літературних джерел, офіційних документів, опитування (шляхом анкетування). На запитання анкети відповідали 100 учителів фізичної культури Львівської області, з яких: 16% – педагоги, що мають стаж педагогічної роботи 10 років; 28% – стаж від 11 до 20 років; 26% – стаж від 21 до 30 років; 30% – стаж 31 рік та більше. *Результати:* встановлено, що більшість учителів фізичної культури відчують, що недостатньо обізнані зі стандартом початкової освіти фізкультурної освітньої галузі та потребують додаткового роз'яснення його змісту (51% та 80% відповідно). Установлено, що найефективнішими джерелами інформації, які розкривають нововведення фізкультурної освітньої галузі, є курси підвищення кваліфікації (64%), засідання педагогічної ради закладу освіти (44%) Окрім цього, 76% респондентів позитивно висловилися за розроблення спецкурсу, який поглиблював професійні навички щодо упровадження стандарту початкової освіти та ключових компетенцій у фізичне виховання школярів під час курсів підвищення кваліфікації. *Висновки:* рівень обізнаності вчителів фізичної культури зі змістом стандарту початкової освіти реформи «Нова українська школа» є недостатнім для реалізації компетентнісного підходу у фізичному вихованні, існує потреба у розробленні спецкурсу під час курсової перепідготовки учителів.

Ключові слова: фізкультурна освітня галузь, реформа, стандарт освіти, учителі фізичної культури.

AWARENESS OF PHYSICAL EDUCATION TEACHERS WITH THE PRIMARY EDUCATION'S STANDARD IN NEW UKRAINIAN SCHOOL

Nataliya SOROKOLIT

*Lviv State University of Physical Culture named after Ivan Boberskyj,
Lviv, Ukraine,
e-mail: sorokolit21@gmail.com,
ORCID: 0000-0002-4958-9552*

Abstract. Modern stage of education development in Ukraine may be characterized like the stage of implementation educational reform "New Ukrainian School" and primary school standards that is

based on competence approach. Thus, the level of teachers' awareness about essence of educational reform is the essential part for qualitative realization of standard's main positions in general education establishments' practical activity. *Purpose*: to outline the level of awareness of physical culture teachers with the content of the standard of primary education in the physical educational area. *Materials and methods of research*: analysis and generalization of literary sources, official documents, questionnaires (by questionnaire). 100 questionnaires were answered by teachers of physical culture of Lviv region, of which: 16% – teachers having 10 years of teaching experience; 28% – from 11 to 20 years; 26% – from 21 to 30 years; 30% – 31 years and more. *Results*: It was established that the overwhelming majority of physical education teachers believe that they are not well acquainted with the standard of primary education in the physical education industry and they need additional clarification of its essence (51% and 80% accordingly). The survey of physical education teachers revealed that the most effective sources of information revealing innovations in the physical education industry are advanced training courses (64%) and meetings of the pedagogical council of the educational institution (44%). What is more, 76% of respondents have positive attitude according elaboration of special courses during general courses of qualification improvement that deepen their professional skills about primary education standards implementation and key competences in pupils' physical education. *Conclusions*: awareness level of physical education teachers about essence of primary education standards from the reform "New Ukrainian School" is not enough for realization competence approach in physical education. Though, there exist the need in elaboration special course during teachers' course retraining.

Keywords: Physical education area, reform, educational standard, physical education teachers.

Постановка проблеми. Європейська спрямованість України в прагненні приєднатися до світової освітньої спільноти спонукає українських управлінців до розроблення й упровадження стандарту освіти, що базується на кращих європейських зразках, та до наближення до результативних надбань інших країн. Найбільш вдалі приклади у трансформації освіти в цих країнах пов'язані з підготовкою компетентного учня, який готовий до реалій життя і знає, як використовувати набуті в школі знання, уміння та навички у повсякденному житті [1, 6].

Аналіз останніх досліджень. Проблему реформування освіти шляхом упровадження компетентнісного підходу активно обговорюють під час багатьох наукових семінарів та конференцій. Розроблення та впровадження нового Державного стандарту початкової освіти в рамках освітньої реформи «Нова українська школа» висвітлено у працях С. Бойка, І. Большакової, Т. Гільберг, Н. Москаленко, К. Пономарьова, М. Пристінської, О. Савченко, С. Скворцової, Р. Шияна та ін. [4, 7, 8, 10]. Розв'язання окресленої проблеми започатковане у працях О. Ляшенка, Л. Паращенко, О. Пометуна, О. Саган та інших вітчизняних учених [2, 5, 6, 9, 11]. Однак ми не виявили наукових досліджень, в яких розкривається рівень обізнаності учителів фізичної культури зі стандартом початкової освіти загалом та фізкультурної освітньої галузі зокрема, що дає змогу стверджувати про актуальність нашої роботи. Така інформація, на нашу думку, є важливою для якісної реалізації основних положень стандарту у практичній

діяльності закладів загальної середньої освіти та підвищення професійної компетентності учителів фізичної культури.

Мета дослідження: виявити рівень обізнаності учителів фізичної культури зі змістом стандарту початкової освіти фізкультурної освітньої галузі.

Методи дослідження та організація дослідження: аналіз та узагальнення літературних джерел, офіційних документів, опитування (анкетування). Дослідження проведено на базі Львівського обласного відділення Комітету з фізичного виховання та спорту Міністерства освіти і науки України під час обласних семінарів голів районних та міських методичних об'єднань учителів фізичної культури. На запитання анкети відповідали 100 учителів фізичної культури Львівської області, з них: 16% – педагоги, що працюють до 10 років; 28% – від 11 до 20 років; 26% – від 21 до 30 років; 30% – 31 рік та більше. Відповідно 18% учителів фізичної культури мають кваліфікаційну категорію «спеціаліст»; 14% – спеціаліст II кваліфікаційної категорії; 24% – спеціаліст I кваліфікаційної категорії; 44% – спеціаліст вищої кваліфікаційної категорії.

Виклад основного матеріалу з аналізом отриманих наукових результатів. Опитування учителів фізичної культури дає можливість нам стверджувати, що питання упровадження стандарту початкової освіти у практику закладів загальної середньої освіти є предметом обговорення під час семінарів, засідань педагогічних рад шкіл та методичних об'єднань.

Менше ніж половина (40%) учителів фізичної культури добре ознайомлені та розуміють стандарт початкової освіти на засадах компетентнісного підходу. Утім, більша частина учителів (54%) вважають, що з деякими положеннями цього стандарту ознайомлені недостатньо, щоб впроваджувати його у свою практичну діяльність. Кожному 15-му учителю фізичної культури (6%) нічого не відомо про освітню реформу «Нова українська школа», і вони не знають навіть основних положень стандарту початкової освіти (рис. 1).

На запитання анкети «Чи ознайомлені ви з особливостями та зі змістом фізкультурної освітньої галузі стандарту початкової освіти?» 32% педагогів відповіли, що добре знають зміст галузі. Проте 54% учителів стверджують, що їхні знання є недостатніми, а 8% нічого не знають про зміст та особливості фізкультурної освітньої галузі (рис. 2).

Важливо було дізнатися, звідки педагоги черпають інформацію про нововведення та реформування фізкультурної освітньої галузі. Найбільш дієвим способом отримати інформацію про нововведення в освітній галузі є курси підвищення кваліфікації, так вважають 64% опитаних учите-

лів. Значна кількість педагогів (44%) в отриманні нової інформації надають перевагу педагогічній раді школи (рис. 3).

Окрім цього, ми з'ясували, що 80% учителів фізичної культури Львівщини переконані, що їхній рівень обізнаності з основними положеннями стандарту є недостатнім, вони потребують додаткового роз'яснення щодо реалізації ключових компетентностей у фізичному вихованні під час курсів підвищення кваліфікації. Дві третіх наших респондентів (76%) вважають, що на сучасному етапі потребують розтлумачення можливих шляхів реалізації ключових компетентностей у фізичному вихованні школярів під час курсів підвищення кваліфікації, 20% вважають, що швидше потрібно, ніж ні. Лише незначна кількість (4%) респондентів заперечують необхідність цього спецкурсу.

Обговорення. Опитування учителів фізичної культури дає підстави стверджувати, що рівень обізнаності учителів фізичної культури зі змістом стандарту початкової освіти реформи «Нова українська школа» є недостатнім для реалізації компетентнісного підходу у фізичному вихованні.

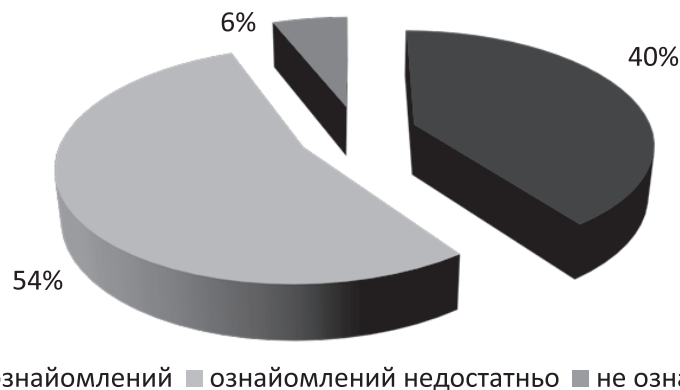

Рис. 1. Відсоткове значення ознайомлення учителів фізичної культури зі стандартом початкової освіти реформи «Нова українська школа»

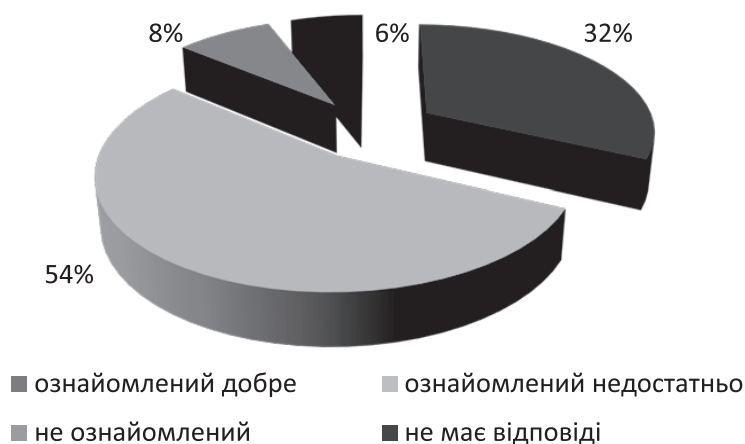

Рис. 2. Думка учителів фізичної культури щодо обізнаності з особливостями та змістом стандарту фізкультурної освітньої галузі

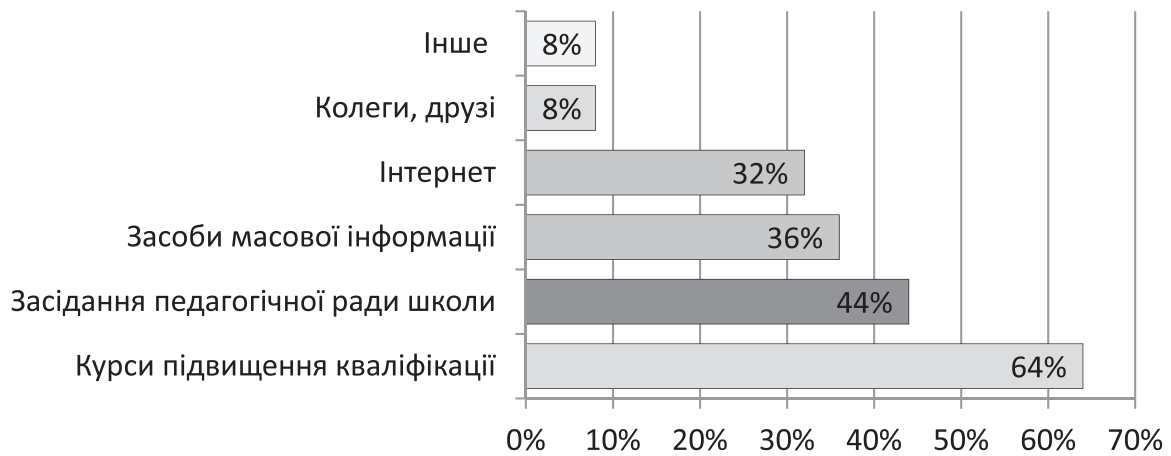

Рис. 3. Джерела повідомлення про зміст фізкультурної освітньої галузі стандарту початкової освіти нової української школи

Позаяк найефективнішим джерелом інформації, що розкриває нововведення фізкультурної освітньої галузі, є курси підвищення кваліфікації (64%), то варто розробити і впровадити на них спеціальний курс, який сприяв би поглибленню професійних навичок учителів з питань змісту реформування початкової освіти фізкультурної освітньої галузі.

Окрім цього, вважаємо за необхідне проаналізувати основні положення стандарту початкової освіти фізкультурної освітньої галузі.

У стандарті початкової освіти реформи «Нової української школи» зазначено, що метою фізкультурної освітньої галузі є формування соціальної та інших ключових компетентностей, стійкої мотивації здобувачів освіти до занять фізичною культурою і спортом для забезпечення гармонійного фізичного розвитку, підвищення функціональних можливостей організму, вдосконалення

життєво необхідних рухових умінь та навичок [7]. Відповідно до цього окреслено обов'язкові очікувані результати навчання, а саме: здобувач освіти повинен регулярно займатися руховою активністю, фізичною культурою та спортом; демонструвати власні рухові вміння й навички та використовувати їх у різних життєвих ситуаціях; добирати фізичні вправи для підвищення рівня фізичної підготовленості; керуватися правилами безпечної і чесною гри, уміти боротися, вигравати і програвати; усвідомлювати значення фізичних вправ для здоров'я, емоційного задоволення, гартування характеру, самовираження та соціальної взаємодії [4, 7]. Окрім цього, у стандарті задекларовано загальні та обов'язкові очікувані результати навчання здобувача освіти. Ці очікувані результати розподілено за періодами навчання учнів в школі відповідно до структури закладу освіти (рис. 4).

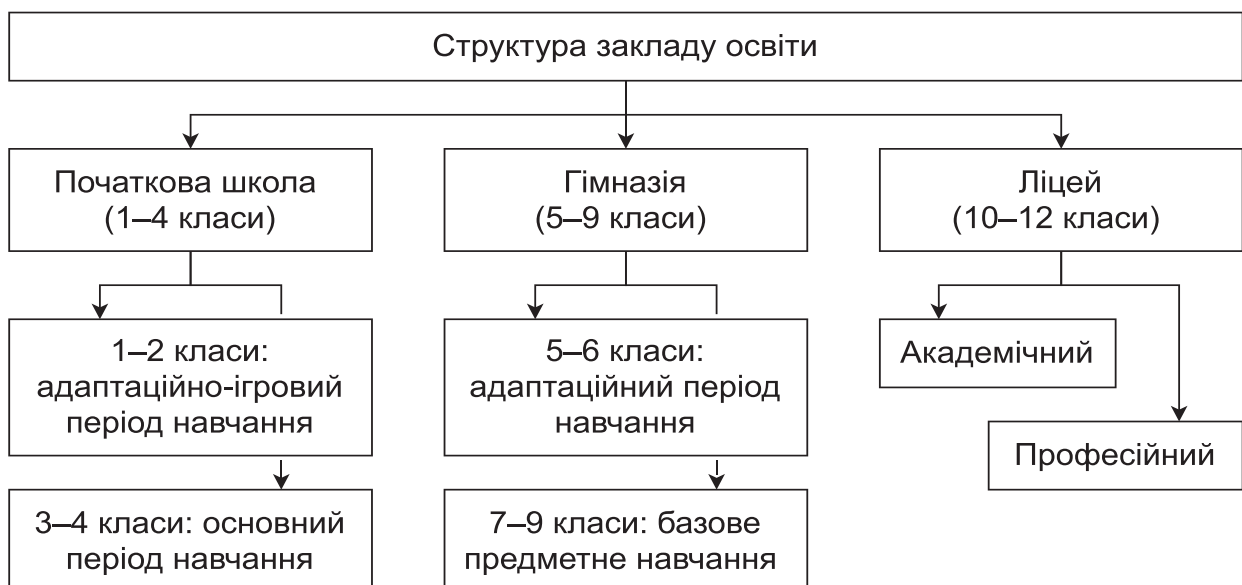

Рис. 4. Структура закладу освіти відповідно до освітньої реформи «Нова українська школа»

Рис. 5. Особливості розподілу змісту фізкультурної освітньої галузі в стандарті освіти «Нової української школи»

Ознайомившись та детально проаналізувавши стандарт початкової освіти Нової української школи, ми виявили, що зміст фізкультурної освітньої галузі окреслено у трьох напрямках (рис. 5).

На нашу думку, ці напрями відображають освітні, розвивальні та виховні завдання фізичного виховання школярів.

I напрям передбачає для здобувачів освіти такі очікувані результати:

1. Виконання життєво необхідних рухових дій, таких як вправи в пересуванні – ходьба, біг, лазіння та перелізання, виконання загально розвивальних вправ з предметами та без них, окрім цього оцінювання власного виконання рухових дій та виконання вправ іншими однокласниками. На нашу думку, такий підхід у фізичному вихованні як оцінювання та взаємооцінювання дасть можливість учителям фізичної культури мотивувати школярів до ідеального виконання фізичних вправ.

2. Моделювання рухової діяльності передбачає розпізнавання та добирання вправ для ранкової гігієнічної гімнастики, фізкультурної паузи та фізкультурної хвилинки, розпізнавання, добирання вправ та відповідного інвентарю, які характерні для різних видів спорту, для розвитку фізичних якостей. Надзвичайно важливим, на нашу думку, є те, що в стандарті освіти в початкових класах закладено можливість для учнів початкових класів добору відповідного інвентарю для кожного виду спорту. Це сприятиме формуванню правильного уявлення у школярів про виконання фізичних вправ з різним інвентарем.

3. Виконання фізичних вправ під час ігрової та змагальної діяльності. Обов'язковими очікуваними результатами у цьому напрямі є виконання

рухових дій під час рухливих ігор, естафет під керівництвом учителя та під час дозвілля в школі та поза її межами. Реалізація цього пункту у фізичному вихованні учнів початкової школи дасть можливість навчити дітей працювати в команді, активно проявляти себе під час ігрової діяльності та використовувати ігровий метод як основний метод навчання в початкових класах.

II напрям дає змогу учневі проявити творчість у доборі фізичних вправ для розвитку фізичних якостей, аналізу стану здоров'я під час занять фізичною культурою і спортом та свідоме ставлення до фізичного навантаження. У стандарті передбачено:

1. Контроль за фізичним станом: контроль за власним самопочуттям за підтримки дорослого та оволодіння елементами самоконтролю під час виконання фізичних вправ.

Ми вважаємо, що такий підхід допоможе учням самостійно застосовувати засоби розвантаження за потребою та самопочуттям.

2. Аналіз та оцінювання впливу фізичного навантаження на стан здоров'я людини – передбачено, що учні мають аналізувати та пояснювати значення фізичних вправ для здоров'я людини; аналізувати вплив позитивних та негативних чинників на стан здоров'я; оцінювати власне самопочуття за частотою серцевих скорочень та частотою дихання для диференціації фізичного навантаження. Це допоможе сформуванню в школярів початкових класів свідоме ставлення до виконання фізичних вправ.

3. Добір фізичних вправ для розвитку фізичних якостей та зміцнення здоров'я. Для виконання цього загального очікуваного результату учителям

фізичної культури важливо зробити акцент на тому, щоб учень обирав та виконував вправи або рухливі ігри та елементи з різних видів спорту для розвитку фізичних якостей. Окрім цього, умів регулювати навантаження відповідно до визначених завдань уроку та власного самопочуття.

III напрям стандарту фізкультурної освітньої галузі, що охоплює реалізацію виховних завдань, спрямовано на формування громадянських та соціальних компетентностей школярів. У стандарті передбачено:

1. Виконання різних ролей. Під час фізкультурної діяльності учителі фізичної культури мають навчати школярів виконувати різні ролі під час рухливих ігор, забав, обрядів та інших форм рухової діяльності, а також ефективно взаємодіяти з однолітками для досягнення спільних командних результатів.

2. Дотримання безпечної поведінки. Надзвичайно важливо сформувавши в учнів навички безпечного виконання фізичних вправ упродовж фізкультурно-оздоровчих та спортивно-масових заходів. Тож у стандарті фізкультурної освітньої галузі зроблено акцент на дотриманні правил безпеки особисто та під час спільної з друзями рухової діяльності як у закладі загальної середньої освіти, так і поза його межами. Важливо, щоб учень пояснював значення дотримання цих правил та розумів їх наслідки.

3. Дотримання етичних норм у руховій діяльності. Часто фізкультурно-оздоровчу чи спортивно-масову діяльність учнів пов'язано із проведенням змагань, що може стати причиною конфліктних ситуацій та спірних моментів щодо справедливої чи несправедливої перемоги. У стандарті освіти наголошено на тому, щоб учителі фізичної культури навчали учнів правил чесної гри; щоб учні не засмучувалися через поразку та сприймали її з гідністю; прагнули вигравати чесно.

На основі стандарту початкової освіти фізкультурної освітньої галузі всеукраїнська робоча група з фізичного виховання (Н. В. Москаленко, Н. С. Сороколіт, І. Х. Турчик, 2016–2018) уклала рамкову освітню програму з фізичної культури для учнів початкової школи [8]. Зміст стандарту початкової освіти фізкультурної освітньої галузі в цій про-

грамі окреслено у трьох змістових лініях: базова рухова активність, ігрова та змагальна діяльність та турбота про стан здоров'я і безпеку. Варто зазначити, що учителям фізичної культури у практичній діяльності можна використовувати освітню програму, яку затвердило профільне міністерство, та адаптовувати її до умов навчального закладу. Окрім цього, на основі стандарту початкової освіти фізкультурної освітньої галузі передбачено укладення авторських навчальних програм, які повинні затвердити педагогічна рада й директор школи. Ми вважаємо, що такий демократичний підхід до укладання навчальних програм дасть змогу планувати освітній процес у закладах загальної середньої освіти з урахуванням власного досвіду педагога, особливостей матеріально-технічної бази закладу освіти, традицій школи та бажання учнів.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Установлено, що рівень обізнаності учителів фізичної культури зі змістом стандарту початкової освіти реформи «Нова українська школа» є недостатнім для якісної реалізації компетентного підходу у фізичному вихованні.

Більшість учителів фізичної культури недостатньо обізнані зі стандартом початкової освіти фізкультурної освітньої галузі (54%) та потребують додаткового роз'яснення (80%) його змісту. Найефективнішим джерелом інформації, що розкриває нововведення фізкультурної освітньої галузі, є курси підвищення кваліфікації (64%). Самостійне ознайомлення фахівців із нововведеннями через інтернет є на низькому рівні (32%). Тож є потреба у розробленні спецкурсу під час курсової перепідготовки учителів. Три чверті (76%) респондентів позитивно висловилися за розроблення та впровадження спецкурсу, який поглиблював би їхні професійні навички щодо впровадження стандарту початкової освіти та ключових компетентностей у фізичне виховання школярів під час курсів підвищення кваліфікації.

Перспективи подальших досліджень будуть спрямовані на розроблення та експериментальну перевірку спецкурсу з особливостей впровадження ключових компетентностей у фізичне виховання школярів.

Список використаних джерел

1. Комінарець Т. В. Актуальність реалізації компетентного підходу в освітньому процесі сучасної початкової школи / Т. В. Комінарець // Підготовка сучасного педагога дошкільної та початкової освіти в умовах розбудови нової української школи : зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. конф. – Херсон, 2018. – С. 65–70.
2. Ляшенко О. І. Пріоритети розвитку української школи в умовах реформування освіти [Електронний ресурс] / О. І. Ляшенко // Зб. наук. прац. Кам'янець-Подільського нац. ун.-ту ім. Івана Огієнка. Педагогічна серія – Режим доступу: <http://journals.urau.ua/index.php/2307-4507/article/view/94490>.
3. Москаленко Н. В., Сороколіт Н. С., Турчик І. Х. Ключові компетентності у фізичному вихованні школярів в рамках реформи "Нова українська школа" / Н. В. Москаленко, Н. С. Сороколіт, І. Х. Турчик // Науковий часопис

Нац. пед. ун-ту імені М.П. Драгоманова. Серія 15, Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт) : [зб. наук. пр.]. – Київ, 2019. – С. 223–229.

4. Нова українська школа: основи Стандарту освіти. – Львів, 2016. – 64 с.

5. Паращенко Л. І. Вдосконалення організації педагогічної діяльності інноваційного навчального закладу за вимогами компетентнісного підходу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ps.stateuniversity.ks.ua/file/issue_36/23.pdf.

6. Пометун О. І. Теорія і практика послідовної реалізації компетентнісного підходу в досвіді зарубіжних країн / О. І. Пометун // Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи : [б-ка з освітньої політики] ; під заг. ред. О. В. Овчарук. – Київ : К.І.С., 2004. – С. 16–25.

7. Про затвердження Державного стандарту початкової освіти: постанова КМУ від 21 лютого 2018 р. № 87 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-zatverdzhennya-derzhavnogo-standartu-pochatkovoyi-osviti>.

8. Про створення робочих груп із розроблення навчальних програм для Нової української школи : наказ МОНУ від 16.08.2017 р. № 1182.

9. Раєвська І. М. Розвиток дослідницьких умінь педагога – один із чинників успішного здійснення освітніх реформ / І. М. Раєвська // Підготовка сучасного педагога дошкільної та початкової освіти в умовах розбудови Нової української школи : зб. матеріалів Всеукр. з міжнар. участю наук.-практ. конф. – Херсон, 2018. – С. 76–79.

10. Савченко О. Я. Уміння вчитися як ключова компетентність загальної середньої освіти / О. Я. Савченко // Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи. Бібліотека з освітньої політики / за заг. ред. О. В. Овчарук. – Київ : К.І.С., 2004. – С. 34–52.

11. Саган О. В. Нова українська школа як спроба реалізації нової освітньої парадигми / О. В. Саган // Підготовка сучасного педагога дошкільної та початкової освіти в умовах розбудови нової української школи : зб. мат. Всеукр. наук.-практ. конф. – Херсон, 2018. – С. 20–22.

References

1. Комінарець ТВ. Актуальність реалізації компетентнісного підходу в освітньому процесі сучасної початкової школи. В: Петухова Л, редакційна колегія. Підготовка сучасного педагога дошкільної та початкової освіти в умовах розбудови нової української школи. Зб. мат. Всеукр. наук.-практ. конф. Херсон; 2018, с. 65–70.

2. Ляшенко ОІ. Пріоритети розвитку української школи в умовах реформування освіти. В: Зб. наук. пр. Кам'янець-Подільського нац. ун.-ту ім. Івана Огієнка [Інтернет]. 2018 [цитовано 26.06.2019]; Доступно: <http://journals.urau.ua/index.php/2307-4507/article/view/94490>.

3. Москаленко НВ, Сороколiт НС, Турчик ІХ. Ключові компетентності у фізичному вихованні школярів в рамках реформи “Нова українська школа”. В: Тимошенко ОВ, редактор. Науковий часопис Нац. пед. ун-ту імені М.П. Драгоманова. Серія 15, Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт). Зб. наук. пр. Київ; 2019, с. 223–9.

4. Нова українська школа: основи Стандарту освіти. Львів. 2016. 64 с.

5. Паращенко ЛІ. Вдосконалення організації педагогічної діяльності інноваційного навчального закладу за вимогами компетентнісного підходу [Інтернет]. Доступно: http://ps.stateuniversity.ks.ua/file/issue_36/23.pdf.

6. Пометун ОІ. Теорія і практика послідовної реалізації компетентнісного підходу в досвіді зарубіжних країн. В: Овчарук О, редакційна колегія. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи. Бібліотека з освітньої політики. Київ: К.І.С.; 2004, с. 16–25.

7. Про затвердження Державного стандарту початкової освіти: постанова КМУ від 21 лютого 2018 р. № 87 [Інтернет]. Доступно: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-zatverdzhennya-derzhavnogo-standartu-pochatkovoyi-osviti>.

8. Про створення робочих груп із розроблення навчальних програм для Нової української школи: наказ МОНУ від 16.08.2017 р. № 1182.

9. Раєвська ІМ. Розвиток дослідницьких умінь педагога – один із чинників успішного здійснення освітніх реформ. В: Петухова Л, редакційна колегія. Підготовка сучасного педагога дошкільної та початкової освіти в умовах розбудови нової української школи. Зб. матеріалів Всеукр. з міжнар. участю наук.-практ. конф. Херсон; 2018, с. 76–9.

10. Савченко ОЯ. Уміння вчитися як ключова компетентність загальної середньої освіти. В: Овчарук О, редакційна колегія. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи. Бібліотека з освітньої політики. Київ: К.І.С.; 2004, с. 34–52.

11. Саган О. Нова українська школа як спроба реалізації нової освітньої парадигми. В: Петухова Л, редакційна колегія. Підготовка сучасного педагога дошкільної та початкової освіти в умовах розбудови нової української школи. Зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. конф. Херсон; 2018, с. 20–2.

Стаття надійшла до редколегії 14.05.2019

Прийнята до друку 13.06.2019

Підписана до друку 27.06.2019